

Umeå universitet, 901 87 Umeå
Telefon: 090-786 50 00
E-post: umea.universitet@umu.se
www.umu.se

BUDGETUNDERLAG
2016-02-18
Dnr FS 1.3.2-1814-15

Budgetunderlag för Umeå universitet avseende perioden 2017–2019

Fastställt av universitetsstyrelsen den 18 februari 2016

Innehållsförteckning

1. Sammanfattande prioriteringar	3
2. Inledning	3
<i>Umeå universitets strategier för forskning, utbildning och samverkan</i>	3
3. Strategiska utmaningar	5
3.1 <i>Internationellt konkurrenskraftiga tjänster och karriärvägar</i>	6
3.2 <i>Långsiktighet i forskningsfinansieringen och forskningsinfrastruktur</i>	7
3.3 <i>Utbildningskvalitet och fortsatt utbyggnad av utbildningen</i>	7
3.4 <i>Ökad internationalisering</i>	8
3.5 <i>Förstärkning av holdingbolagssfären och innovationsstödsystemet</i>	8
4. Ekonomisk utveckling	8
5. Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	10
5.1 <i>Allmänt</i>	10
5.2 <i>Planering av utbildningsutbud</i>	10
5.3 <i>Beredskap för fler utbildningsplatser</i>	13
5.4 <i>Höjda ersättningsnivåer och kvalitetsförstärkning</i>	14
6. Forskning och utbildning på forskarnivå	15
7. Specifika prioriteringar och äskanden	17
7.1 <i>Utbyggnad av läkar- och sjuksköterskeutbildningar</i>	18
7.2 <i>En nod för registerdata- och biobanksforskning</i>	20
7.3 <i>Nationellt centrum för arktisk forskning och utbildning</i>	22
7.4 <i>Umeå universitets uppdrag som Riksidrottsuniversitet</i>	24
8. Investeringar i anläggningstillgångar	25
9. Investeringar i lokaler	26
10. Räntekonto med kredit i Riksgäldskontoret	26
11. Avgiftsbelagd verksamhet	26
Tabellbilaga	27

1. Sammanfattande prioriteringar

I detta budgetunderlag för perioden 2017-2019 lämnar Umeå universitet uppgifter och bedömningar enligt regeringens direktiv beslutade den 12 november 2015 (U2015/05385/UH), men vi vill också framhålla ett antal för universitetet strategiskt viktiga frågor där särskilda insatser i kommande statsbudget vore särskilt angelägna. Dessa kommenteras närmare i de olika avsnitten i budgetunderlaget men sammanfattas kort här.

På ett övergripande plan vill Umeå universitet framhålla följande angelägna områden för förstärkningar av universitets- och högskolesystemet under perioden:

- **Höjda ersättningsnivåer** inom utbildningen (avsnitt 5.4).
- **Högre andel direkta anslag** samt särskilda satsningar på **infrastruktur** inom forskningen (avsnitt 3.2).
- Utredning av **ett samlat anslag för utbildning och forskning** (avsnitt 2).

Specifikt för Umeå universitet yrkas följande, i prioritetsordning:

- 1 **Höjt takbelopp** generellt (avsnitt 5.3 samt 5.4), samt specifikt resurser för grundutbildningsram och ALF-medel till **utbyggnad av läkarprogrammet** med 40 nybörjarplatser fr.o.m. år 2017 (avsnitt 7.1).
- 2 En satsning avseende **registerdata- och biobanksforskning** med resurser motsvarande 25 mnkr/år för att vidareutveckla en ändamålsenlig organisation för kapacitetshöjande logistik, samt ett särskilt uppdrag med tillhörande resurser att utveckla tekniken för federerade databaser i enlighet med Registerforskningsutredningens förslag (avsnitt 7.2).
- 3 Ett uppdrag samt resurser motsvarande 20 mnkr/år för att under perioden inrätta **ett nationellt centrum för arktisk forskning och utbildning** (avsnitt 7.3).
- 4 En satsning med resurser motsvarande 10 mnkr/år fr.o.m. år 2017 för att öka förutsättningarna att fullgöra uppdraget som **Riksidrottsuniversitet** (avsnitt 7.4).

2. Inledning

Umeå universitets strategier för forskning, utbildning och samverkan

Umeå universitets strategiska arbete inom såväl forskning som utbildning och samverkan utgår från visionsdokumentet *Umeå universitet 2020 – Vision och mål* ("UmU 2020") som beslutades 2012.

Den övergripande visionen i "UmU 2020" lyder:

"Umeå universitet har en stark internationell position som ett av Sveriges ledande universitet. Vi har utvecklat ett samspel mellan forskning, utbildning, samverkan och innovation som utmanar gränser och spelar en central roll i regionens utveckling"

I visionsdokumentet anges därefter tre övergripande mål med rubrikerna

- *Långsiktighet möjliggör högt risktagande*
- *Kreativa miljöer stimulerar till dynamiska möten*
- *Samverkan skapar utveckling och stärker kvaliteten.*

Därefter följer ytterligare ett antal långsiktiga mål med rubrikerna:

Utbildning för gränslös kunskap

- *Attraktivt utbildningsutbud på alla nivåer*
- *Hög lärarkompetens*
- *Möten med forskning och omgivande samhälle*
- *Stark internationell dimension*

Forskning som spränger gränser

- *Nydanande forskning*
- *Forskning som antar samhällets utmaningar*
- *Tillgång till den bästa forskningsinfrastrukturen*
- *Attraktiv forskarutbildning skapar konkurrenskraft*

Det goda och effektiva universitetet

De ingående målen i visionsdokumentet, inklusive de delmål som preciserats genom beslut av rektor är basen för verksamhetsplanering på alla nivåer vid Umeå universitet. För att främja långsiktighet omfattar vår verksamhetsplanering treårscykler. Under varje årscykel följs arbetet fortlöpande upp i dialoger mellan universitetsledning och ledning för fakulteter och Lärarhögskolan. Fakulteterna följer på motsvarande sätt upp arbetet tillsammans med institutioner, centrumbildningar och enheter på det sätt de själva finner mest effektivt. Fakulteternas dekaner och Lärarhögskolans rektor har även skrivit kontrakt med rektor om den del av arbetet som rör forskning och utbildning på forskarnivå. Universitetsstyrelsen beslutade i juni 2015 att tillstyrka den inriktning på den fortsatta verksamhetsplaneringen som *Vision 2020 - delmål 2016-2018* är ett uttryck för, att uppdraga åt rektor att fastställa delmål 2016-2018 i november 2015 samt att en årlig uppföljning av fastställda delmål sker under perioden 2016-2018.

För att främja långsiktig strategisk analys och planering på fakultets- och institutionsnivå ägs alltså verksamhetsplaneringen i huvudsak av institutioner och fakulteter, men i samspel med universitetets övergripande och centrala nivå. Syftet är att förankra en bred samsyn kring den övergripande färdriktningen, samtidigt som den närmare färdplanen utformas av och därmed blir maximalt relevant för respektive verksamhet.

Attraktiva anställningsvillkor är en central del i Umeå universitets visionsarbete. Det handlar både om tydliga och attraktiva karriärvägar för unga forskare och om stabilitet och långsiktighet i de högre läraranställningarna. Vi är övertygade om att de förändringar vi har implementerat på detta område och som beskrivs i avsnitt 3.1, kommer att stärka Umeå universitets attraktionskraft som ett framstående utbildnings- och forskningsuniversitet i ett internationellt perspektiv.

En annan grundläggande utgångspunkt för Umeå universitets långsiktiga utveckling är ömsesidigheten mellan forskning och utbildning, där den ena är förutsättningen för den andra (och vice versa) för att nå högsta möjliga kvalitet i universitetets hela verksamhet. Detta samband är centralt för universiteten och utgångspunkten i lärosätenas ansvar mot samhället att bedriva forskning och utbildning av hög kvalitet. Ett onödigt hinder för detta är resurstilldelningen i två skilda anslag. Självfallet ska regering och riksdag kunna styra omfattningen på utbildning och forskning, men delningen i separata anslag är inte nödvändig utan skapar i stället en onödig stelbenthet och försvårar sambandet mellan utbildning och forskning. Att ändra ett resurstilldelningssystem tar tid, och därför

bör ett utredningsarbete i riktning mot ett samlat anslag, eller åtminstone ökad flexibilitet i användningen, snarast påbörjas.

Diskussionen om ett samlat anslag för utbildning och forskning utgår från en grundläggande aspekt om hur vi ser på högre utbildning och forskning, och deras ömsesidiga beroende för att nå de kvaliteter som vi måste sträva efter om Sverige ska kunna konkurrera på högsta internationella nivå. Andra väsentliga systemaspekter i det svenska systemet för högre utbildning och forskning utgörs av stordriftsmodellen för tilldelning av medel till grundutbildningen, som saknar kvalitetsincitament. Därtill kommer den mycket långvariga urholkningen av ersättningen till grundutbildningen, som missgynnar en kvalitetshöjning. Sammantaget är incitamenten för utbildningen snarare fler utbildade men till minskad kvalitet, trots utförda prislappsförstärkningar. För forskningens kvalitet har vi tyvärr också grundläggande systemsvagheter som styr mot kortsiktighet och instabilitet och som saknar incitament för högsta möjliga kvalitet och därmed internationell konkurrenskraft. Svagheten bottnar i det stora beroendet av externa forskningsanslag i förhållande till den långsiktighet och stabilitet som en högre andel basanslag skulle innebära. Det betyder att det finns övergripande överväganden om vilket system Sverige behöver för att långsiktigt kunna vara en framstående kunskapsnation, men dessutom finns akuta behov för att på någorlunda kort sikt möjliggöra ökad kvalitet inom utbildningen och forskningen. För att i det kortare perspektivet säkra kvaliteten på landets högre utbildning, understryker vi med emfas det överhängande behovet av en tydlig höjning av ersättningsbeloppet inom alla utbildningsområden. För forskningens del måste andelen basanslag kraftigt höjas i förhållande till det stora beroendet av externa forskningsanslag. Detta motsäger på inget sätt värdet av att söka medel i konkurrens, utan understryker vikten av balans mellan stabilitet och långsiktiga förutsättningar för att kunna ta risk i forskningen och värdet av konkurrensutsättning.

Det finns oroande tendenser på att Sverige ur kvalitetssynpunkt tappar position i internationell jämförelse, vilket måste mana till eftertanke om det system och de förutsättningar vi under lång tid utvecklat i landet för högre utbildning och forskning och om att det finns brister som kräver en större förändring. Vi föreslår därför att en utredning görs av förutsättningarna för en systemförändring för att långsiktigt möjliggöra hög kvalitet i forskningen och utbildningen och att försvara Sveriges position som en framträdande kunskapsnation.

3. Strategiska utmaningar

Samhället står inför stora globala samhällsutmaningar. Universitet världen över utgör tveklöst en viktig kraft genom vårt ansvar för kunskapsutveckling och utbildning. De samhällsutmaningar vi står inför är av vitt skilda slag. Två väl kända och högaktuella utmaningar för världens länder, som under hösten 2015 varit föremål för stor uppmärksamhet, är klimatförändringen och de ökande flyktingströmmarna. Ett mycket stort fokus riktats nu mot ett bra mottagande och en integrering av nyanlända i det svenska samhället.

Allt fler nyanlända som kommer till Sverige har en akademisk utbildning. Hälso- och sjukvård är ett av de vanligare yrkesområdena bland nyanlända akademiker, men samtidigt som landstingen är i stort behov av personal är det många nyanlända som har svårt för att ta sig in på arbetsmarknaden. Det gäller även nyanlända med t ex ingenjör- och lärarutbildning. Universiteten spelar en viktig roll för att underlätta för grupper med akademisk utbildning att etablera sig på arbetsmarknaden. Under

utveckling vid Umeå universitet är kompletteringsutbildningar för nyanlända och invandrare med utländsk examen, liksom breddad rekrytering och breddat deltagande.

Umeå universitet ser positivt på att kunna bidra till att nyanlända personer så snabbt som möjligt kan ta sig in på arbetsmarknaden och att deras kompetens tas tillvara. Samtidigt ställer detta ökade krav både nationellt och lokalt på balanserad tillgång och användning av resurser i förhållande till lärosätets totala uppdrag.

Umeå universitet ser detta som ett viktigt led i ett strategiskt arbete som syftar till att långsiktigt höja kvaliteten i vår utbildning och forskning, liksom vår förmåga att i samverkan med offentlig verksamhet, näringsliv och andra nationellt och internationellt, bidra till en hållbar samhällsutveckling. Väl medvetna om den allt ökande komplexitet, som samhällets omfattande utmaningar innebär, lyfter vi nedan ytterligare några områden av strategisk natur för vårt fortsatta arbete och där det finns behov av insatser både på lärosätetsnivå, men också från regeringens sida.

3.1 Internationellt konkurrenskraftiga tjänster och karriärvägar

Universitetets största strategiska utmaning är att genom goda förhållanden attrahera kreativa och framgångsrika forskare, lärare och studenter i konkurrens med andra lärosäten nationellt och internationellt, och ge dem förutsättningar att utveckla vår utbildning och forskning mot högsta möjliga kvalitet. För att möta denna utmaning arbetar vi hårt för att tjänster och karriärvägar ska vara internationellt konkurrenskraftiga i form av resurser, långsiktighet och stabilitet. Bättre villkor och tydligare karriärvägar för unga forskare och stabilare förutsättningar för de högre lärartjänsterna är något som Umeå universitet ser som fullständigt centralt för vår egen utveckling och konkurrenskraft, men också för svensk högre utbildning och forskning i stort.

Grunden för detta läggs i vår anställningsordning, bl.a. genom en tydlig tenure track där anställning som biträdande lektor är en anslagsfinansierad tillsvidareanställning som söks i hård konkurrens, och där innehavaren kan befordras till ett lektorat om högt uppsatta mål nås. Inom medicinska fakulteten kan ett biträdande lektorat dessutom kombineras med klinisk tjänstgöring och specialiserings-tjänstgöring i en unik kombinationstjänst som Umeå universitet är ensamt om i landet. Två viktiga principer i Umeå universitets arbete är utlysning i konkurrens och internationell rekrytering samt långsiktigt goda förutsättningar i befattningarna som lektor och professor, bl.a. genom att dessa är finansierade av basanslagen för utbildning och forskning. Därför finns ingen individuell rätt att bli prövad för befordran till professor vid Umeå universitet, utan tillsättning av en professor får endast ske om det finns full finansiering för tjänsten på basanslagen för utbildning och forskning och att anställningen i övrigt är i linje med verksamhetens långsiktiga strategiska plan.

Som ett led i utvecklingen vid Umeå universitet av en internationellt gångbar tenure track har innehavaren av ett biträdande lektorat således rätten att prövas för ett lektorat, men däremot endast möjligheten att så småningom bli prövad för en professur. Målet är att öka attraktionskraften för unga forskare av en akademisk karriär, samt öka förutsättningarna för en jämnare könsfördelning och ökad mångfald, inklusive att erbjuda lika goda villkor oberoende av kön och etnicitet.

Från och med 2015 har Umeå universitet ett permanentat universitetsgemensamt pedagogiskt meriteringssystem. Systemet innebär att lärare kan ansöka om att bli utsedda till "meriterad lärare"

eller ”excellent lärare”, med vilket följer ett lönepåslag till läraren och en engångspremie till den institution där läraren är verksam.

Tillsammans med de insatser som vi genomför på vårt eget lärosäte, skulle höjda basanslag ge lärosätena stärkta förutsättningar att skapa tydliga och transparenta karriärvägar samt goda och långsiktigt stabila villkor för forskare och lärare. Umeå universitet välkomnar utredningen om trygga villkor och attraktiva karriärvägar för unga forskare (Dir. 2015:74).

3.2 Långsiktighet i forskningsfinansieringen och forskningsinfrastruktur

Vid sidan av befattningsfrågorna utgörs en av de stora utmaningarna inom *forskningen* av en obalans i forskningsfinansieringen i form av att en för liten andel av de statliga anslagen fördelas som direkta basanslag och att en allt större andel av detta basanslag binds upp i krav på medfinansiering. Detta försvårar allvarligt lärosätenas möjlighet att ta det strategiska och långsiktiga ansvar som krävs för att Sverige fortsatt ska ha en ledande position inom forskning och utbildning.

En specifik utmaning rör tillgång till tung infrastruktur. Ett samlat grepp om denna fråga är angelägen inför den forskningspolitiska proposition som presenteras hösten 2016. Vetenskapsrådets nya modell, i samarbete med de tio största forskningsuniversiteterna, för prioritering, finansiering och organisation av nationell forskningsinfrastruktur är ett viktigt steg i rätt riktning. Umeå universitet ingår här i den referensgrupp som bildats.

Umeå universitet har många unika infrastrukturer, varav flera redan utgör del i systemet av nationell infrastruktur. För Umeå universitet och för hela regionen kommer det att vara av stor betydelse i vilken utsträckning universitetet fortsättningsvis kan utgöra en nationell nod inom några områden. Det är en viktig faktor också för vår möjlighet att utveckla allianser som kan bidra till att framgångsrikt möta samhällets stora utmaningar. I avsnitt 6 utvecklas resonemang kring forskningsinfrastruktur vidare. I avsnitt 7.2 respektive 7.3 beskrivs områden där Umeå universitet kan ta ett utökat nationellt ansvar genom att utgöra nationell nod för infrastruktur och forskning; register- och biobanksforskning samt utbildning och forskning i frågor som rör det arktiska internationella samarbetet.

3.3 Utbildningskvalitet och fortsatt utbyggnad av utbildningen

En viktig utmaning inom utbildning är att fortsatt öka kvaliteten i universitetets hela utbildningsportfölj och att förstärka den avancerade nivån. En grundläggande svårighet i detta som vi delar med övriga lärosäten är det faktum att ersättningsnivåerna för helårsstudenter och helårsprestationer fortfarande är urholkade i förhållande till de nivåer som beräknats vid det nuvarande resurstilldelningssystemets införande och som skulle behövas för att bibehålla och helst öka kvaliteten på svensk högre utbildning (se avsnitt 5.4). Umeå universitet ser positivt på den höjning som görs 2016 inom vissa utbildningsområden, men behovet är fortsatt stort inom samtliga områden.

Även om antalet personer i åldern 20-24 år nu minskar i befolkningen ser vi ett stort intresse för studier vid Umeå universitet och vi ser goda möjligheter att åter expandera utbildningsvolymen i kontrollerad takt (se avsnitt 5.3). Det är viktigt för Umeå universitet som ett utpräglat riksrekryterande universitet att även framåt kunna rekrytera en betydande andel av studenterna från mellersta och södra Sverige, samt inte minst från andra länder. Samtidigt behöver vi ta vårt regionala

ansvar, bl.a. genom att bygga ut vår läkarutbildning som i dag bedrivs på fyra olika studieorter (se avsnitt 7.1).

I mitten av december 2015 lämnade regeringen ett förslag till riksdagen på ett nytt system som ska säkra kvaliteten på utbildningarna och främja kvalitetsutvecklingen vid Sveriges universitet och högskolor. Vid Umeå universitet beslutade rektor i november 2015 om ett kvalitetssystem för utbildning på grund- och avancerad nivå som började gälla den 1 januari 2016. Regeringens förslag till nytt kvalitetsgranskningssystem beaktades i arbetet med att ta fram vårt eget kvalitetssystem. Även om implementering kvarstår kan Umeå universitet därmed anses ligga långt framme i detta utvecklingsarbete. Umeå universitet är positivt till regeringens förslag på nytt kvalitetssäkringssystem som både innebär en internationell legitimitet och ett ökat ansvar för lärosätena att kvalitetsutveckla sina utbildningar. Samtidigt ser vi med stor oro på lärosätenas väsentligt höjda kostnader för kvalitetsgranskning i och med att uppgiften att anordna externa utvärderingar av utbildningsprogram, som tidigare ålegat Universitetskanslerämbetet, enligt förslaget kommer att flyttas till lärosätena.

3.4 Ökad internationalisering

När det gäller internationalisering har Umeå universitet en positiv utveckling av såväl inresande utbytesstudenter som avgiftsbetalande studenter. De utländska studenter som söker sig till Umeå universitet trivs mycket bra, vilket ett högt betyg i undersökningen *International student Barometer* bekräftar. En viktig förklaring är Umeå universitets mottagning och introduktion av nyanlända internationella studenter, men också arbetet med att öka integrationen och kontaktytorna mellan inresande studenter och övriga studenter. Vi ser dock ett behov av att öka rekryteringen av utländska studenter ytterligare, både för internationalisering av utbildningen vid Umeå universitet och för regionens och Sveriges försörjning av avancerad arbetskraft. Kopplat till forskningen är internationell rekrytering till avancerad nivå också viktig som rekryteringsbas för forskarutbildningen. Umeå universitet anser därför att mer medel bör avsättas till stipendier för avgiftsskyldiga studenter, att begreppet full kostnadstäckning i studieavgiftssammanhang bör ses över och att utländska studenter bör erbjudas goda möjligheter att arbeta under och efter studierna.

3.5 Förstärkning av holdingbolagssfären och innovationsstödsystemet

Umeå universitet har ett uttalat mål att ha ett väl utvecklat och effektivt innovationsstödsystem som möter de skilda behoven hos alla våra olika vetenskapsområden, likväl som de konstnärliga områdena.

Umeå universitet har genom sitt holdingbolag och dess dotterbolag ett innovationsstödsystem, som under de senaste åren genomgått en intensiv utvecklingsprocess tillsammans med Innovationskontoret. Före 2011 var systemet främst utvecklat för att stötta kommersialisering av forskningsresultat och idéer som har sin grund inom medicin, naturvetenskap och teknik. För samhällsvetenskapliga, humanistiska och konstnärliga vetenskapsområden krävs dock andra processer för att skapa, stödja och skydda innovationer. För att nå målet om ett innovationsstödsystem som vänder sig till alla vetenskapsområden startade universitetet 2014 ännu en inkubator, Uminova eXpression AB. Genom eXpression avser Umeå universitet att stärka och komplettera vårt befintliga innovationsstödsystem med ett som riktar sig mot kulturella och konstnärliga näringar och mot näringar med bäring på den ökade digitaliseringen.

En förstärkning av holdingbolagens kapitalbas är mycket angelägen för att bolagen ska kunna vara en mer aktiv part när det gäller kommersialisering av forskningsidéer i tidiga skeden då annat kapital inte finns att tillgå i denna tidiga fas. Holdingbolagen är en av de viktiga aktörerna för att kommersialisera kunskapstillgångar vid svenska lärosäten, men dessvärre är resurserna alltför knappa för att kunna bedriva effektiv verksamhet. Holdingbolagen behöver tillskott av såväl ägarkapital som driftskapital. Det krävs även förstärkningar av finansieringsströmmar i hela kedjan av utvecklingen av affärsidéer. Det gäller den allra tidigaste fasen före och i anslutning till t. ex. ALMI. Umeå universitet anser att holdingbolagen måste ges möjlighet att gå in med tidigt riskkapital för att stärka hela kedjan.

4. Ekonomisk utveckling

I nedanstående tabell framgår universitetets ekonomiska resultat respektive intäkter de senaste fem åren, i miljoner kr.

År	År 2011	2012	2013	2014	2015
Ekonomiskt resultat	+64	+12	-109	-8	-59
Intäkter	3 774	3 939	3 970	4 132	4 158

Av tabellen framgår att universitetet de senaste fem åren haft positiva ekonomiska resultat de första två åren och negativt resultat de senaste tre åren. Universitetets resultat de senaste åren är en medveten konsekvens av de satsningar som universitetsstyrelsen och även fakultetsnämnderna beslutat om samt målet att använda myndighetskapital till strategiska satsningar inom forskning och utbildning. Intäkterna har ökat sedan år 2011 med 384 mnkr eller 10,2 procent. Umeå universitet har per 2015-12-31 ett myndighetskapital motsvarande 514 mnkr.

Universitetsstyrelsen har i sin beslutade budget för 2015 tagit fram en prognos för intäkts- och kostnadsutvecklingen år 2015–2017. Styrelsen har beslutat att anpassning ska ske till en lägre kostnadsnivå planerat fr.o.m. år 2014. Resultatet för år 2014 visar tydligt att anpassning till lägre kostnadsnivå genomförts, medan det ekonomiska resultatet år 2015 är lägre än planerat. I syfte att klara detta mål inför år 2016 och framåt har rektor i oktober 2015 beslutat om flera åtgärder i syfte att ytterligare säkra upp ekonomistyrningen inom universitetet. Universitetets bedömning är att det ekonomiska resultatet de närmaste åren kommer att följa universitetsstyrelsens beslut om anpassning till lägre kostnadsnivå.

Umeå universitet var år 2014 det lärosäte i landet som hade lägst andel lokalkostnader i relation till totala kostnader, 9,7 procent. Andelen lokalkostnader är marginellt lägre år 2015 jämfört med år 2014. Universitetsledningen följer noga utvecklingen av lokalbestånd inklusive tomma lokaler och vidtar löpande åtgärder efter förslag från lokalförslingsenheten. Rektor beslutar om alla investeringar över 3 miljoner kronor. Mot bakgrund av detta är bedömningen att universitetet har god kontroll och förmåga att hantera de eventuella utmaningar som kan komma avseende förändrade lokalbehov.

Sammanfattningsvis har Umeå universitet en stabil ekonomi och har som ambition att nyttja tilldelade resurser i hög grad. Vi ser inga risker för betydande intäktsminskningar eller oplanerade underskott i

verksamheten de närmaste tre åren. Om universitetet mot förmodan skulle drabbas av betydande intäktsminskningar eller oplanerade underskott, kommer vi att vidta åtgärder. Vi bedömer att det finns tillräcklig ekonomisk stabilitet för att kunna hantera sådana situationer.

5. Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

5.1 Allmänt

Umeå universitet bedriver en bred och omfattande utbildning på grundnivå och avancerad nivå och erbjuder en mängd olika program och kurser inom medicin, odontologi, vård, farmaci, teknik, naturvetenskap, samhällsvetenskap, juridik, humaniora, idrott, det konstnärliga området och lärarutbildning. Universitetets utbildningsanslag uppgår till 1 319 mnkr för budgetåret 2016 (exkl. ALF och TUA). Umeå universitet har som utgångspunkt att samverkan utgör en integrerad del av både utbildning och forskning i syfte att öka kvaliteten av desamma.

Umeå universitet tar emot en stor andel (63 procent) av de högskolenybjörjare som kommer från Västerbotten, men är trots det ett utpräglat riksrekryterande universitet. Höstterminen 2014 hade 68 procent av nybörjarna på Umeå universitet sitt ursprung söder om de fyra nordligaste länen. Av dessa hade 15 procent okänt ursprung, den gruppen består till stor del av studenter från andra länder.

Den nationella rankningen Urank år 2014 innehöll bl.a. indikatorer på jämn rekrytering med hänsyn till utbildningsbakgrund, utländsk härkomst och kön. När det gäller andel studenter på kurser med jämn könsfördelning ligger Umeå universitet på tredje plats i landet. Universitetet har lägst snedrekrytering av de äldre universiteten med avseende på föräldrars utbildningsbakgrund. Snedrekryteringen till Umeå universitet är något högre för utländsk härkomst än för utbildningsbakgrund.

Universitetet arbetar intensivt med att få ett bättre strukturerat utbildningsutbud, se avsnitt 5.2. Arbetet med att fokusera och höja kvaliteten i utbildningsutbudet drivs ytterligare på av nödvändigheten att minska utbudet för att komma ned till takbeloppet. Samtidigt noterar universitetet ett fortsatt högt söktryck, antalet förstahandssökande till programutbildningar har ökat med 13 procent mellan år 2012 och 2015, medan antalet antagna till programutbildningar endast ökat med 3,3 procent. Inför vårterminen 2016 låg Umeå universitet på tredje plats i riket när det gäller totalt antal sökande till utbildningsprogram. Antalet avgiftsbetalande studenter har ökat med drygt 24 procent mellan 2014 och 2015 (från 221 till 273).

5.2 Planering av utbildningsutbud

Universitetsstyrelsen har i visionsdokumentet *Umeå universitet 2020 – Vision och mål* fastställt nedanstående mål för utbildningsutbudet:

Våra utbildningar är nationellt ledande och internationellt respekterade och präglas av nationell och internationell studentrörlighet. Studenterna deltar aktivt i planering och utveckling av utbildning på alla nivåer. Andelen utbildning på avancerad nivå är hög. Internationella studenter väljer Umeå universitet. Vi har ett attraktivt utbildningsutbud som utvecklas tillsammans med framstående utländska universitet.

Umeå universitet har idag ett brett och omfattande utbildningsutbud. Bredden är en del av Umeå universitets profil som vi slår vakt om. Under de senaste åren har dock universitetet överskridit takbeloppet och har därför genomfört åtgärder för att begränsa omfattningen av både utbildningsutbudet och antalet helårsstudenter till takbeloppets ram. Målet med åtgärderna har varit att behålla bredden i utbildningarna, att skydda och utveckla programutbildningar samt att prioritera utbildningar på avancerad nivå och utbildningar med hög grad av internationalisering och samverkan. Före varje förändring som planeras i utbildningsutbudet görs en analys av bl.a. arbetsmarknadsanknytning och studenternas efterfrågan enligt en för Umeå universitet fastställd handläggningsordning. För att främja kvalitetshöjande åtgärder för tvärvetenskapliga utbildningar som inkluderar flera fakulteter, har universitetet avsatt 2 mnkr för år 2016.

Som ett led i att begränsa utbildningsutbudet men också för att stärka kvaliteten, infördes fr.o.m. år 2013 en modell för intern fördelning av grundutbildningsramar. Modellen bygger på följande fyra kriterier (indikatorer inom parentes):

- Forskningsanknytning (disputerade lärare i undervisning)
- Avancerad nivå (helårsstudenter, avancerad nivå)
- Internationalisering (helårsstudenter, inresande studenter och utresande studenter inom utbytesavtal)
- Samverkan (externa examensarbeten, kommer möjligen att kompletteras med fler indikatorer till senare budgetår)

Sedan 2014 fördelas 15 procent av budgetramen för utbildning på grund- och avancerad nivå utifrån ovanstående kriterier. Resultatet av anpassningen av utbildningsutbudet och nämnda fördelningskriterier har hittills varit att andelen helårsstudenter på avancerad nivå har ökat markant. Även antalet externa examensarbeten och andelen disputerade lärare har ökat.

Som planerat har detta inneburit att andelen studenter som tar examen ökar de närmaste åren. I nedanstående tabell framgår antal examina de senaste fem åren. Antal examina har ökat samtliga år med undantag av 2012. Omkring hälften av examina är yrkesexamina och den andra hälften är generella examina samt ett hundratal konstnärliga examina.

	År 2011	År 2012	År 2013	År 2013	År 2015
Antal examina totalt	4 234	4 103	4 289	4 410	4 837

Andelen helårsstudenter på program har ökat tack vare strategiska ställningstaganden. I nedanstående tabell framgår andel av helårsstudenter på program respektive fristående kurs de senaste fem åren.

HST, i procent	År 2011	År 2012	År 2013	År 2014	År 2015
Andel program	66 %	68 %	71 %	74 %	75 %
Andel kurser	34 %	32 %	29 %	26 %	25 %

Antalet helårsstudenter på program har år 2015 ökat med ca 7 procent jämfört med år 2011, medan

antal helårsstudenter på fristående kurser minskat med 30 procent jämfört med år 2011. Andelen programstudenter är högst inom medicinsk fakultet och andelen studenter på fristående kurser är högst inom humanistisk fakultet.

I nedanstående tabell framgår andel av helårsstudenter på campus respektive distans de senaste fem åren.

HST, i procent	År 2011	År 2012	År 2013	År 2014	År 2015
Andel campus	72 %	75 %	77 %	78 %	79 %
Andel distans	28 %	25 %	23 %	22 %	21 %

Som framgår av tabellen har andelen campusstudenter ökat de senaste fem åren. År 2015 var antalet helårsstudenter totalt 16 726, medan antalet helårsstudenter år 2011 var 17 742. Antalet har således minskat med 1 016 helårsstudenter eller 5,7 procent när år 2015 jämförs med år 2011. Hela denna minskning finns i gruppen distansstudenter som har minskat markant jämfört med år 2011, medan antalet campusstudenter är ungefär oförändrat jämfört med år 2011.

Utvecklingen med minskning av fristående kurser och distansutbildning är planerad och i linje med såväl universitetets gemensamma som de enskilda fakulteternas strategiska överväganden i en period av begränsning av utbildningsvolymen. Det finns samtidigt risker i detta som bör beaktas, bl.a. när det gäller universitetets viktiga uppdrag att bredda rekryteringen till högskolan, att vara delaktig i det livslånga lärandet, studenters möjlighet till breddning av programstudier (goda exempel är språkstudier) och det särskilda ansvar vi tar i förhållande till den region där vi verkar. Nät- och sommarkurser kan attrahera andra studenter än campusutbildningar och tjäna som en första väg in i universitetsstudier. Distansutbildningar är viktiga i det regionala perspektivet, liksom kurser som kan läsas av yrkesverksamma som söker fortbildning. Distans- och nätutbildning används också i högre utsträckning av kvinnor: bland kvinnor fanns 25 procent av helårsstudenterna 2015 inom nät- och distansutbildning, medan motsvarande siffra för män var 15 procent. Det är därför viktigt att slå vakt om en tillräcklig flexibilitet i utbildningsutbudet för att kunna ge högskoleutbildning till människor från olika bakgrund och sammanhang och i olika faser av livet. Umeå universitet har som mål att utveckla utbildning som samordnas mellan campus- och nätundervisning, vilket bl.a. inkluderar utvecklad pedagogik, ökad forskningsanknytning, ökad internationalisering och samverkan med externa parter.

Universitetet arbetar aktivt med att stärka organisationen och arbetet med breddad rekrytering och bedömning av reell kompetens för att ge alla grupper i samhället lika stor tillgång till och ges likvärdiga möjligheter till genomförande av högre utbildning. Breddad rekrytering bör i första hand ses som en kvalitetsfråga som omfattar hela utbildningsprocessen, men också en rättvisefråga. Att erbjuda kompletterande högskoleutbildning för utländska akademiker samt kunskaps- och lämplighetsprov är ett annat viktigt område som prioriteras för att bidra till att dessa personer kan etablera sig på den svenska arbetsmarknaden.

Umeå universitet har särskilda åtaganden och uppdrag enligt regleringsbrevet för 2016 att anordna decentraliserad utbildning motsvarande minst 100 helårsstudenter, att erbjuda utbildning i samiska och meänkieli samt att fortsätta utbyggnaden av ämneslärarutbildningen i samiska.

Prioriteringar och förändringar som rör lärar- och förskollärarytbildningar

För att möta arbetsmarknadens behov av utbildade förskollärare och i samband med att Umeå universitet fick beslutet om utökade platser inom förskollärarytbildningen, har vi sedan 2015 både höst- och vårintag. Det innebär att antalet nybörjarplatser har utökats med 30, dvs. från 90 till 120 per år. I jämförelse med de tilldelade platserna (45) når vi inte ända fram och det beror till största delen på brist på lärarutbildare inom området. De prioriteringar som universitetet har gjort gällande ämneslärare är främst inom teknik/naturvetenskap och estetiska ämnen, där bedömningen är att dessa områden tillgodoses på bästa sätt genom den kompletterande pedagogiska utbildningen (via så kallad yrkesväxling). De 34 extra platser Umeå universitet tilldelades lades på den kompletterande pedagogiska utbildningen med förhöjd studietakt där 23 studenter (företrädesvis mot teknisk/naturvetenskapliga ämnen) antogs höstterminen 2015. I nuvarande statistik kring kommande lärarbehov visas även på en brist inom de praktiskt/estetiska ämnena. Inom detta område erbjuds den kompletterande pedagogiska utbildningen på 50 procents studietakt för att möta målgruppens behov. Där registrerades höstterminen 2015 ca 40 studenter. När det gäller övriga tilldelningar av extraplats, utnyttjades inte alla inför hösten. Vi ser en ökad marginell tillströmning till alla övriga lärarprogram och förhoppningen är att vi med den marknadsföringskampanj som lanseras inför sökombgången hösten 2016, kommer att få en fortsatt ökning.

Prioriteringar och förändringar som rör hälso- och sjukvårdsutbildningar

Vårdens behov av utbildad personal är stort, både på grund- och avancerad nivå. Umeå universitet arbetar med att utöka utbildningsplatserna inom läkar- och tandläkarutbildning samt sjuksköterskeutbildning, barnmorskeutbildning samt specialistsjuksköterskeutbildning i enlighet med statens budget år 2016 (prop. 2015/16:1). Storleken på beviljade anslag medger i dagsläget ett mycket begränsat utrymme för att ge fristående kurser. Fristående kurser är dock viktiga dels för att tillgodose det omgivande samhällets behov av utbildning, dels för att vitalisera utbildningsprogrammen.

Umeå universitet kommer att fortsätta utreda möjligheten att skapa uppdragsutbildningar för att möta behovet av kompetensutveckling för de redan yrkesverksamma inom hälso- sjukvårdsområdet. I samband med denna utredning måste även vårdens begränsade resurser tas med i utredningen om möjlighet att tillskapa uppdragsutbildning. Vi utreder för närvarande också möjligheten att erbjuda personer med avslutad utländsk utbildning, hela eller delar av utbildning inom området, kompletteringsutbildning och examinationsmöjligheter.

Både de institutioner som bedriver utbildningar som regeringen beslutar ska utökas och de verksamheter där studenter ska genomföra den praktiska träningen inom respektive program och specialitet, har för närvarande svårt att rekrytera lärare med adekvat kompetens, och handledare vid de verksamheter som ska ta emot studenter för praktisk träning. En kritisk faktor i vårt fortsatta arbete är att säkerställa tillgången till lärare och till placeringar för den nödvändiga verksamhetsförlagda utbildningen.

5.3 Beredskap för fler utbildningsplatser

Den konsolidering som skett genom anpassningen av utbildningsutbudet till en lägre nivå har inneburit en del svåra avvägningar, men har också i flera avseenden varit positiv för Umeå universitet. Vi ser positivt på den beslutade satsningen med nya platser inom högskolan, både när det gäller generella/ej specificerade platser och även nya platser inom bristyrken som exempelvis förskollärare, lärare, sjuksköterskor etc. Umeå universitet ser därför en förnyad expansion, i måttlig och stadigt takt,

som önskvärd. En möjlighet att ta emot fler studenter skulle också underlätta en högre ambitionsnivå när det gäller breddad rekrytering och det livslånga lärandet. Det är dock viktigt att betona att en långsiktig plan för utbyggnaden bör eftersträvas samt att höjningar av takbeloppet bör vara permanenta snarare än tillfälliga.

Universitetet kommenterar under avsnitt 7.1 specifikt utbyggnad av vårdutbildningar och äskar medel för en utökad läkarutbildning.

5.4 Höjda ersättningsnivåer och kvalitetsförstärkning

Per capita-ersättningen inom utbildningsområdet humaniora, juridik, samhällsvetenskap, teologi, utbildningsvetenskap samt verksamhetsförlagd utbildning har höjts år 2016. Det är välkommet, men behovet av förstärkningar inom detta utbildningsområde är fortsatt stort. Det höjda ersättningsbeloppet på 250 mnkr som regeringen anslag i budgetpropositionen för 2016 till utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap samt till lärar- och forskolläraryt utbildningar, bör permanentas och inte såsom nu vara tidsbegränsat.

Det behövs även påtagliga höjningar av ersättningsnivåerna inom samtliga utbildningsområden. Inte minst inom teknik och naturvetenskap tvingas vi att drastiskt minska studenternas möjlighet till laborationer som en följd av urholkade anslag. De årliga kostnadsökningarna för bl.a. lönerrevision innebär större undervisningsgrupper samt risk att studenternas kontakttid med lärarna minskar ytterligare. Produktivitetsavdraget som kommenteras nedan innebär också att kraven på lärarna ökar varje år, vilket i sin tur innebär ökad risk för sjukfrånvaro. För att nå en ständigt högre kvalitet i vår högre utbildning, som svarar mot den nuvarande och inte minst den framtida arbetsmarknadens behov, är det alltså inte tillräckligt att bara delvis motverka den urholkning som har skett sedan resurstilldelningssystemets införande.

Behovet av fortsatta kvalitetssatsningar kan också ställas i relation till de sjunkande resultat som vi nu ser i den svenska skolan. Att tänka sig att dessa sjunkande resultat ska föras vidare upp i den högre utbildningen är inte en acceptabel ambitionsnivå i en värld präglad av en allt mer kunskapsbaserad global konkurrens. Men för att utbilda studenter med bibehållen – eller helst allt högre – kvalitet när de har sämre förkunskaper med sig från gymnasiet kommer det att krävas mer än i dag: högre lärartäthet och -kompetens, en intensifierad pedagogisk utveckling, stärkt forskningsanknytning, nya tekniska hjälpmedel m.m. Dessa utmaningar kan dessutom förväntas öka ytterligare om en större andel av varje årskull genomgår högre utbildning. Om Sverige ska behålla och stärka sin position är en fortsatt satsning på att öka resurserna per student – parallellt med andra kvalitetsdrivande insatser – en nödvändighet.

Den viktigaste orsaken till urholkningen är principerna för den årliga pris- och löneuppräknings. Det s.k. produktivitetsavdraget, som innebär att alla lärosäten ska bli effektivare varje år genom en produktivitetsökning, är inte rimligt att tillämpa för kärnverksamheten vid ett lärosäte. Möjligheterna till effektivisering och rationalisering är inte desamma inom högre utbildning och forskning som i andra statliga myndigheters verksamhet. Följden blir i stället större undervisningsgrupper, minskad lärarstudentkontakt och andra negativa effekter. För vuxenutbildningen i Sverige används det s.k. Skolindexet, som inte har produktivitetsavdrag. Det s.k. produktivitetsavdraget bör därför snarast tas bort även vid universitet och högskolor.

6. Forskning och utbildning på forskarnivå

Universitetsstyrelsen har i visionsdokumentet *Umeå universitet 2020 – Vision och mål* fastställt fyra övergripande mål för forskning och utbildning på forskarnivå:

Nydanande forskning: *Vi är ett internationellt välrenommerat forskningsuniversitet med goda möjligheter att satsa på nydanande forskning.*

Forskning som antar samhällets utmaningar: *Umeå universitets forskare verkar i vetenskapligt gränsöverskridande och kreativa miljöer och bidrar till att lösa svåra samhälls- och miljöproblem.*

Tillgång till den bästa forskningsinfrastrukturen: *Vi har forskningsinfrastruktur av högsta klass och är internationellt ledande inom några områden som attraherar framgångsrika forskare från hela världen.*

Attraktiv forskarutbildning skapar konkurrenskraft: *Vi utbildar doktorander med ett internationellt perspektiv för både akademi och samhälle.*

En förutsättning för nydanande forskning är en betydligt högre grad av långsiktighet än vi har i dag. Detta är en grundbult i det arbete som vi bedriver vid Umeå universitet. Men även om lärosätena kan och ska göra mycket för att skapa en större långsiktighet finns det grundläggande systemfel som behöver åtgärdas på nationell nivå: en alltför låg andel av de statliga medlen för forskning och forskarutbildning fördelas som direkta basanslag, och alltför mycket av detta basanslag binds upp i olika krav på medfinansiering. Detta försvårar allvarligt lärosätenas möjlighet att ta det strategiska och långsiktiga ansvar som krävs. Den ökade fokuseringen på relativt kortsiktiga resultatparametrar såsom bibliometriska indikatorer och externa forskningsmedel kan också bidra till en kortsiktighet där man inte vågar göra satsningar på det riktigt nya, som kan ha svårt att i det korta perspektivet bli publicerat, citerat och beviljas anslag.

Riktade satsningar mot utpekade områden bör i dagsläget prioriteras lägre än ökade direkta anslag. Medelstildelning till befintliga Strategiska forskningsområden bör dock fortsatt tilldelas och fördelas i enlighet med de forskningsfinansierande myndigheternas förslag som resultat av utvärderingen. Om nya riktade satsningar övervägs bör humaniora, samhällsvetenskap och utbildningsvetenskap ges ett större utrymme än tidigare. Därutöver pekar Umeå universitet på behov av särskilda åtgärder rörande klinisk forskning, verksamhetsnära utbildningsvetenskaplig forskning samt idrottsvetenskaplig forskning.

Hur resurser till forskning och forskarutbildning fördelas är av grundläggande betydelse, både nationellt och på lärosätetsnivå. Umeå universitet har infört en modell för fördelning av anslaget till forskning och utbildning på forskarnivå. Målet med den är att främja ett långsiktigt strategi- och förändringsarbete på fakultets- och institutionsnivå för att åstadkomma en systemförändring och stärkta grundförutsättningar för nydanande forskning. Den ena delen i denna modell fördelar nytillkomna medel mellan fakulteterna på samma sätt som den hittillsvarande nationella modellen, dvs. utifrån bibliometri och externa medel.

Den andra delen innebär att "forskningskontrakt" tecknats mellan rektor och fakulteternas dekaner respektive Lärarhögskolans rektor baserat på "Vision 2020" och delmål, strategier och uppföljningskriterier som rör forskning och utbildning på forskarnivå i fakulteternas och Lärarhögskolans verksamhetsplaner. Arbetet med forskningskontrakten utvärderades av externa bedömare under 2015. Resultatet tillsammans med fakulteternas verksamhetsplaner utgör underlag för fördelning av forskningsmedel under 2016–2018.

Umeå universitet arbetar aktivt för att vara en relevant och attraktiv part i samhällsutvecklingen, en samarbetspart som bidrar till ett samhälle som står bättre rustat att genom forskningsbaserad kunskap möta rådande och framtida globala samhällsutmaningar, såväl som de samhällsutmaningar som har en mer lokal prägel. När det gäller samhällsutmaningar är Umeå universitet ett fullbreddsuniversitet som vill ta vara på de möjligheter det ger att arbeta gränsöverskridande. Ett exempel är vår satsning på ett arktiskt centrum, som ligger väl i linje med regeringens strategi för den arktiska regionen och som med ett särskilt stöd kan utgöra en än viktigare nationell resurs (se avsnitt 7.3).

Kritik – i vissa fall rättfärdigad – har riktats mot att den utbildningsvetenskapliga forskningen inte är tillräckligt välutvecklad för att utgöra bas för verksamhetsutveckling inom skola och högskola samt att forskningsresultat inte tillräckligt systematiskt vidareutvecklas till kunskap som är mer direkt användbar för lärare och andra utbildningsaktörer. Jämförelser kan göras med medicinområdet där det finns väl etablerade former för att knyta samman forskning och verksamhetsutveckling. Sådan verksamhet är i det närmaste obefintlig inom utbildningsvetenskap. Umeå universitet har mer än fördubblat de medel vi själva avsätter till utbildningsvetenskaplig forskning över de senaste tio åren, men mer behövs. För att öka tillämpbarheten arbetar Umeå universitet för att forskning och verksamhetsutveckling knyts tätare samman i projekt där forskare och lärare i skolan samarbetar. Möjligheterna begränsas dock både av skolornas resurser för att delta i verksamhetsnära forskning och av tillgängliga forskningsmedel till utbildningsvetenskap. Umeå universitets och andra lärosätens arbete på detta område behöver stödjas av en gemensam strategisk satsning. Umeå universitet stödjer därför det av Uppsala, Göteborgs och Karlstads universitet framförda förslaget om ett samverkansavtal med ALF-modellen som förebild, och deltar gärna i en försöksverksamhet.

Att ge forskarna tillgång till relevant och högkvalitativ forskningsinfrastruktur blir allt mer centralt för forskningens utveckling. Då kostnaderna för detta är betydande, och möjligheterna att få bidrag till infrastruktur försämrats i och med att bl.a. Wallenbergstiftelserna och Vetenskapsrådet dragit ner på sina stöd eller aviserat neddragningar, är det viktigt att samordna oss både inom universitetet och över landet. Ett samlat grepp om denna fråga från regering och riksdag är därför angelägen inför nästa forskningspolitiska proposition. Vetenskapsrådets nya modell för prioritering, finansiering och organisation av nationell forskningsinfrastruktur är ett viktigt steg i rätt riktning (även om vi också ser vissa behov av justeringar, bl.a. när det gäller formerna för finansieringen). En central del i Vetenskapsrådets nya modell för infrastruktur är att den bygger på dialog med lärosätena (där representation för de tio största forskningsuniversiteterna, däribland Umeå universitet, utgör referensgrupp), vilket också varit ett viktigt inslag under utarbetandet, och på lärosätenas interna processer för identifiering av behov och prioritering. Prioritering och samordning behöver ske på alla nivåer. Vi har vid Umeå universitet initierat en omfattande översyn av vår forskningsinfrastruktur för att kartlägga vilken infrastruktur som främst är en angelägenhet för institutions- eller fakultetsnivån och vad som bör vara en regional eller nationell angelägenhet.

Umeå universitet har flera områden där vi tar och vill ta ett nationellt ansvar för forskningsinfrastruktur. Några har de senaste åren kunnat ta en starkare nationell roll tack vare stöd från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse tillsammans med medel från Umeå universitet och andra finansiärer. Det möjliggjorde 2012 en nysatsning för Umeås högkvalitativa metabolomikplattform i samarbete mellan Umeå universitet och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i Umeå under namnet Swedish Metabolomics Centre (www.swedishmetabolomicscentre.se), och för Umeå universitets NMR-spektroskopi som numera tillsammans med sin motsvarighet vid Göteborgs universitet utgör en nationell infrastruktur under namnet NMR for life (www.nmrforlife.se). Umeå Core Facility for Electron Microscopy (UCEM) vid Umeå universitet blev under 2014 en nationell resurs för avancerad elektronmikroskopi av högsta klass tack vare bidrag från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, kompletterat med stöd från Umeå universitet och Kempestiftelserna. Det finns här en nära koppling till Umeå Centre for Microbial Research (UCMR) som under 2014 fick ett fortsatt femårigt Linnéstöd från Vetenskapsrådet, och Laboratory for Molecular Infection Medicine Sweden (MIMS), svensk nod i det nordiska samarbetet med European Molecular Biology Laboratory (EMBL). En annan viktig nationell infrastruktur kopplad till dessa två program är Laboratories for Chemical Biology Umeå (LCBU), som under det gångna året blev formellt associerat till SciLifeLab liksom SMC och UCEM.

Umeå universitet vill i avsnitt 7.2 och 7.3 nedan särskilt framhålla nedanstående områden där vi redan nu har en god kapacitet och där ett relativt begränsat tillskott kopplat till ett nationellt uppdrag kan ge ett stort mervärde för landets forskning.

För att erbjuda unga forskare bättre förutsättningar har Umeå universitet tidigare i två omgångar genomfört satsningar i form av karriärbidrag riktade till sammanlagt mer än 100 yngre forskare. Under 2012–2014 byggde vi vidare på detta genom ledarskapsprogrammet *Morgondagens forskningsledare*, riktat till ett urval av tidigare mottagare av karriärbidrag. Ledarskapsprogrammet har nu byggts ut till att omfatta tre steg för att möta behoven i olika faser i karriären, från yngre forskare till professorer. Satsningen ska också ses som ett stöd för utvecklingen mot en mer jämställd forskarmiljö.

Utbildning på forskarnivå ska ge oss morgondagens framgångsrika forskare och kreativa samhällsbyggare. Doktoranderna och deras forskning ska tillsammans med övrig forskning vid Umeå universitet bidra till både kunskapsutvecklingen och samhällets utveckling. Umeå universitet är nu i ett skede när ett flertal åtgärder genomförs för att utveckla forskarutbildningen. Bl.a. pågår en översyn av lärandemålen i studieplanerna, effektivisering av Ladok och andra verksamhetsstöd, utveckling av webbaserad individuell studieplan, åtgärder för att underlätta dubbel eller gemensam examen genom samarbeten med lärosäten i andra länder, samt insatser utifrån den avgångsenkät som sedan tre år tillbaka ges till alla doktorander som ska disputeras. Insatserna har målet att ge doktoranderna bättre förutsättningar för sin vetenskapliga och personliga utveckling. Ett viktigt område för fortsatt förbättring är rekryteringen, bl.a. att få fler sökande från andra lärosäten i Sverige och utomlands.

7. Specifika prioriteringar och äskanden

Umeå universitet vill här framhålla fyra specifika områden där vi redan i dag spelar en viktig nationell (eller, avseende läkarutbildningen, regional) roll men tror att denna skulle kunna utvecklas än starkare genom ett utpekade uppdrag och en resursförstärkning för ändamålet. Det rör i prioritetsordning en utbyggnad av läkarprogrammet på våra fyra studieorter, en nod för registerdata- och

biobanksforskning, ett nationellt centrum för arktisk forskning och utbildning, samt resurser för att stärka Umeå universitets förutsättningar som Riksidrottsuniversitet.

7.1 Utbyggnad av läkar- och sjuksköterskeutbildningar

Universitet äskar utökade resurser för grundutbildningsram och ALF-medel till utbyggnad av läkarprogrammet med 40 nybörjarplatser fr.o.m. år 2017.

Behovet av sjuksköterskor och läkare i Norrland är mycket stort. Umeå universitet vill medverka till kunskapsbyggande och för att möta behovet av arbetskraft. För att uppfylla behovet av sjuksköterskor och läkare i Norrland måste dock många fler utbildas. Umeå universitet äskar därför utökad grundutbildningsram och ALF-tilldelning för att ytterligare bygga ut läkarutbildningen, inte minst för att säkra och utnyttja den utbildningskapacitet som finns i Sunderbyn, Sundsvall och Östersund. När det gäller sjuksköterskor pågår en utbyggnad inom vår befintliga budgetram, men Umeå universitet vill peka på behovet av långsiktiga planeringsförutsättningar när det gäller specialistsjuksköterskeutbildningarna.

Läkarprogrammet

I samband med den utökning av läkarprogrammet som skedde i budgetpropositionen 2008 uttalade regeringen att utökningen vid Umeå universitet innebär att det blir möjligt att påbörja en mer decentraliserad form av läkarutbildning. Den regionaliserade läkarutbildningen vid Umeå universitet invigdes i januari 2011 genom att utbildningen från termin sex startade på tre nya studieorter utanför Umeå. I januari 2014 tog de första studenterna som gjorde de kliniska delarna av programmet vid de tre länssjukhusen i Sunderbyn, Sundsvall och Östersund sin läkarexamen.

Majoriteten av dessa stannar kvar i Norrland för allmäntjänstgöring (AT). Läkarutbildningen i med studieort Sunderby kan här tjäna som ett gott exempel. Utfallet av hur många som stannat kvar i Norrbottens län efter läkarexamen ligger för närvarande på ca 70 procent, d v s ca 35 av 50 studenter totalt har valt att bli kvar, antingen genom att gå direkt vidare till allmäntjänstgöring eller genom att vikariera som underläkare.

Den regionaliserade läkarutbildningen med fyra studieorter har varit en stor framgång för studenterna, universitetet, sjukvården och för samhället. Studenterna får en bra klinisk utbildning i en miljö med bra tillgång till patienter och praktisk handledning. Universitetet har anställt två universitetslektorer per termin och placeringsort (totalt 28), vilket är en förutsättning för att utveckla en akademisk miljö kring studenterna och på vårdavdelningarna. Förstärkt fokus på forskning och undervisning kommer även till exempel AT-läkare och ST-läkare tillgodo i form av bättre handledning. Ett tydligare fokus på handledning och utbildning har även identifierats för flera andra kategorier i vården och det akademiska klimatet har stärkts på alla utbildningsorterna. En ökning av antalet publikationer och doktorander vid orterna utanför Umeå kan ses efter start av den regionaliserade läkarutbildningen. Landstingen vinner också genom att läkarförsörjningen normalt är bättre på utbildningsorter. För att säkerställa dessa framgångar behöver dock utbildningen byggas ut ytterligare.

Prognoserna tyder på att efterfrågan på läkare kommer att vara fortsatt hög. I Norrland är situationen svårare än i resten av landet. Där fortsätter antalet distriktsläkare att minska och medelåldern är hög. Dessutom har det blivit allt svårare att bemanna upp med hyrläkare. För att möta svårigheten att

rekrytera läkare i Norrland, bör läkarutbildningen i Norra regionen (Jämtland-Härjedalen, Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten) utökas. Detta kan göras med högsta kvalitet tack vare den inarbetade organisationen över hela Norra regionen. Samtliga fyra landsting åtar sig enligt skriftlig överenskommelse att tillhandahålla klinisk praktik för ett utökat antal utbildningsplatser inom läkarutbildningen.

Kvaliteten vid läkarutbildningen i Umeå är hög. Studenterna har vid alla fyra studieorterna helt likvärdiga examinationsresultat. I den utvärdering av läkarutbildningen som Universitetskanslerämbetet publicerade 2014 bedömdes Umeå universitet ha mycket hög måluppfyllelse gällande två centrala mål, nämligen "fördjupad förmåga att självständigt diagnostisera de vanligaste sjukdomstillstånden hos patienter och i samverkan med patienten behandla dessa" samt "förmåga till ett etiskt och professionellt förhållningssätt gentemot patienter och deras närstående". Utvärderingen visade även på bristande måluppfyllelse när det gäller "förmåga till lagarbete och samverkan med andra yrkesgrupper" för Umeå universitet, Uppsala universitet och Göteborgs universitet. Denna brist har Umeå universitet nu åtgärdat. Utbildningen erhöll omdömet "hög kvalitet" vid Universitetskanslerämbetets granskning år 2015.

En utökning av läkarutbildningen vid Umeå universitet är avgörande för att få långsiktig stabilitet i den regionaliserade läkarutbildningen. Utbildning på fyra orter i Norra Regionen (www.lp4u.se) är nu framgångsrikt etablerad och det finns goda förutsättningar att öka antalet utbildningsplatser. Att driva utbildning med fasta lärare på fyra orter långt från varandra med hög kvalitet genererar extra kostnader i form av kommunikationsteknik, lärare och lokaler. När antalet studenter på varje ort är för litet blir kostnaderna i längden ohållbara. För att få ekonomisk stabilitet i utbildningen bör därför en utökning med totalt 40 studenter per år (fördelat på de fyra orterna) göras.

En utökning som ger långsiktig stabilitet till den regionaliserade läkarutbildningen skulle också kunna skapa förutsättningar för en försöksverksamhet som är under diskussion där en del av läkarprogrammet skulle inriktas mot glesbygdsmedicin, dvs. de särskilda förutsättningar som gäller för att verka som läkare i uttalad glesbygd (delvis i arktiska förhållanden). I det projektet avser vi i så fall att involvera vårt alliansuniversitet i Tromsø.

Umeå universitet äskar mot bakgrund av ovanstående en utökning av grundutbildningsram och ALF-medel motsvarande 40 läkarstudenter per år från och med 2017 (220 HST efter full utbyggnad). Landstingen i Västerbotten, Norrbotten, Västernorrland och Jämtland åtar sig att tillhandahålla klinisk praktik.

Sjuksköterskeprogrammen

Det är redan i dag och förväntas bli en ännu större brist på sjuksköterskekompetens i norra Norrland bl.a. på grund av stora pensionsavgångar och en allt äldre befolkning med ökad efterfrågan på sjuksköterskor. En nationell brist inom ett kompetensområde slår vanligen hårdast mot landets glesare befolkade regioner. Därför är det väsentligt att utöka antal platser med bibehållen eller förbättrad kvalitet i specialistsjuksköterskeprogrammen.

Umeå universitet har ett omfattande utbildningsutbud för sjuksköterskeprogram på grund- och avancerad nivå, totalt 13 utbildningsprogram (inklusive barnmorskeprogrammet) förlagda på fyra orter. Regionaliseringen av delar av sjuksköterskeprogrammet, liksom den distansutbildning som universitetet sedan många år bedriver, underlättar rekryteringen genom att möjliggöra för personer

som av olika skäl är bundna till sin nuvarande bostadsort att genomgå en utbildning och bli yrkesverksamma inom samma geografiska område. Det är samtidigt förknippat med ökade kostnader. Dessa belastar i första hand universitetet.

Umeå universitet finansierar från och med 2013 en utbyggnad av sjuksköterskeutbildningen med 10 nybörjarplatser per år inom befintlig budgetram i enlighet med budgetunderlag för åren 2013-2015 samt i överenskommelse med fyra berörda landsting. Umeå universitet avser att fortsätta denna utökning som pågår under en femårsperiod. Det innebär 50 fler nybörjarplatser per år när utbyggnaden är klar 2017 jämfört med 2012.

När det gäller specialistsjuksköterskeprogram och barnmorskeprogram har Umeå universitet gjort utökningar utifrån regeringens önskemål. Svårigheten här är att rekrytera disputerade lärare. Vidare hämmas rekryteringen till specialistsjuksköterskeprogram mycket av bristen på sjuksköterskor. Universitetskanslersämbetet framhåller också behovet av bättre planeringsförutsättningar i rapporten *Specialistsjuksköterskor och vårdens behov* (Rapport 2014:8). Umeå universitet vill framhålla att en långsiktigt planerad utökning av specialistsjuksköterskeprogrammen är avgörande för att säkra kvaliteten och för att kunna rekrytera kompetenta lärare, och inte minst för att långsiktigt tillhandahålla god specialistomvårdnad i vården och omsorgen.

7.2 En nod för registerdata- och biobanksforskning

Umeå universitet äskar 25 mnkr per år 2017–19 för att utveckla vår ledande roll som regional, nationell och internationell nod för registerdata- och biobanksforskning. Medlen avses användas för vidareutveckling av en ändamålsenlig organisation för kapacitetshöjande logistik vilket bland annat innebär ökad kompatibilitet mellan olika system. Umeå universitet välkomnar även ett specifikt uppdrag angående utveckling av tekniken för federerade databaser i enlighet med Registerforskningsutredningens förslag (SOU 2014:45).

Umeå universitet vill ytterligare stärka svensk forsknings unika position inom registerdata- och biobanksbaserad forskning. Inom båda dessa områden har forskare vid Umeå universitet varit pionjärer, och de material som byggts upp av register och biobanker i kombination har bidragit till Sveriges internationellt ledande ställning för att klarlägga orsaker till våra stora folksjukdomar och hur dessa kan förebyggas och behandlas. Vi vill öka tillgängligheten och kapaciteten så att befolkningsbaserade och sjukdomsspecifika register samt biobanksprover kan utnyttjas optimalt. Vi har även tagit och vill fortsatt ta en ledande roll när det gäller tekniken för federerade databaser, och välkomnar ett specifikt uppdrag angående utveckling av tekniken för federerade databaser i enlighet med Registerforskningsutredningens förslag (SOU 2014:45).

Exempel på tillgångar vid Umeå universitet och framsteg som de möjliggjort

Umeå universitet har, i nära samarbete med Västerbottens läns landsting, sedan flera årtionden byggt upp högkvalitativa befolkningsbaserade forskningsregister (med information om varje individs levnadsvanor etc.), sjukdomsspecifika register och biobanker. Nu finns unika forskningsmöjligheter via koppling av longitudinellt insamlad information kring varje individ till samma individs prover i biobanker.

En viktig infrastruktur är Demografiska databasen (DDB) som har historiska och moderna befolkningsdata och ett nationellt uppdrag att tillgängliggöra dessa för forskning och utbildning. Den finns nu inom Centre for Demographic and Ageing Research (CEDAR), som också hyser Linnédatabasen som används i forskningsprogrammet Ageing and Living Conditions (ALC), samt är värd för det svenska deltagandet i den internationella surveyundersökningen Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE). Linnédatabasen är ett bra exempel på databaser som byggts i samarbeten över fakultetsgränser och som kombinerar nationella befolkningsdata och hälsodata med lokala data från andra databaser. Umeå SIMSAM LAB som fokuserar på barn och unga är ett annat sådant exempel. Utöver SHARE är Umeå universitet också värd för det svenska deltagandet i European Social Survey (ESS), som i likhet med SHARE erhållit status som European Research Infrastructure Consortium (ERIC).

Northern Sweden Biobank (NSB) är Sveriges största befolkningsbaserade biobank med lång uppföljningstid och mycket hög provkvalitet, som i internationella jämförelser genomgående fallit ut som den främsta. Exempel på forskningsgenombrott där prover från denna unika biobank kombinerats med data från olika register och tumörbiobanker är påvisandet av sambandet mellan HPV-infektion och livmoderhalscancer vilket medförde att industrin vågade bekosta utvecklandet av ett vaccin som idag är allmänt accepterat. Andra exempel är fynd av riskmarkörer för insjuknande i reumatiska sjukdomar och strategier för att förutsäga prostatacancer. Företagssamarbete finns inom ett flertal forskningsprojekt och flera former av innovativa processer pågår tillsammans med industrin.

Pågående uppbyggnad av infrastruktur

Umeå universitets infrastruktur kring befolkningsbaserade register, sjukdomsspecifika register och biobanker är under fortsatt stark utbyggnad. Landstinget och universitetet har ingått ett samarbetsavtal för att förenkla datafångst från olika hälsodatabaser, utveckla IT-plattformar, förbättra support inom juridik och etik samt skapa ett bättre stöd för utveckling och säkerhet för bland annat nationella kvalitetsregister. Arbetet bedrivs inom Registercentrum Norr och Regionalt Cancercentrum Norr. Universitetet har även bildat stödorganisationen Enheten för biobanksforskning (EBF), som initierat ett konsortium för register- och biobanksforskning. Internationellt deltar universitetet i uppbyggnaden av flera konsortier som genom att samordna flera nationers register och biobanksresurser kommer att kunna skapa än större material med ytterligare forskningsmöjligheter.

Tillgängliggörande med bibehållen integritet – federerade databaser

Samkörning av olika register och biobanker, samt uppbyggande av forskningsdatabaser väcker frågor om hur den enskilda individens integritet kan skyddas samtidigt som forskningen främjas. Utredningen *Unik kunskap genom registerforskning* (SOU 2014:45) behandlar just frågan om hur de unika möjligheter till världsledande forskning som finns kan realiseras genom att forskarna ges bättre tillgång till dessa data, men samtidigt med bibehållet högt integritetsskydd för varje person.

Federerade system, som möjliggör länkning av autonoma och geografiskt utspridda databaser och register, skulle kunna kombinera hög säkerhet för individen med hög tillgänglighet för forskare. En prototyp har utvecklats vid Umeå universitet för att federera lokala kvalitetsregister. Umeå universitet satsar nu ytterligare resurser på forskning och teknisk kompetensuppbyggnad inom databasområdet som ett led i att skapa en infrastruktur för federerade forskningsdatabaser. Universitetet välkomnar Registerforskningsutredningens förslag (SOU 2014:45) att Umeå universitet ges i uppdrag att utveckla och driva ett nationellt federerat system, och diskuterar gärna vid kommande dialoger de närmare förutsättningarna och resursbehoven för ett sådant uppdrag.

Med nationellt stöd kan nya steg tas

Universitetets satsning på att utveckla, samordna och nyttiggöra register/databaser och biobanker, tillsammans med den kompetens som byggts upp inom området, ger Umeå universitet goda förutsättningar att ta en tydligare roll som ett nationellt och internationellt centrum för befolkningsbaserad registerdata- och biobanksforskning.

Ökade resurser och ett därtill kopplat uppdrag skulle ge möjligheter att vidareutveckla en organisation som gör att universitetets register- och biobanksresurser i världsklass kan användas mera effektivt. På detta sätt kommer Sverige som nation till fullo att kunna nyttja den internationellt unika resurs som i synergi med andra strategiska satsningar (t ex. SciLife Lab, regionala strukturfonder och BBMRI.se) ger svensk akademisk och industriell forskning ett internationellt försprång. Särskilt stor betydelse bedöms en sådan infrastruktursatsning ha för sjukdomar som idag utgör en stor börda såväl för den enskilde som för samhället som diabetes, demenssjukdomar, infektionssjukdomar, hjärt-/kärlsjukdom, allergier och cancer. Databaserna ger också möjligheten att analysera komplexa samhällsförändringar och dess betydelse både vad gäller tillväxt och välfärd, vilket kan användas som underlag för beslut på olika samhällsnivåer.

Umeå universitet anholder mot bakgrund av ovanstående om 25 mnkr per år 2017–2019 för utbyggnad av infrastrukturen kring register- och biobanksforskning. Ökade resurser behövs för att vidareutveckla en organisation som möjliggör att universitetets register- och biobanksresurser i världsklass kan nyttjas effektivare. På detta sätt kommer Sverige som nation till fullo att kunna nyttja den internationellt unika resurs som i synergi med andra strategiska satsningar (t ex. SciLife Lab, regionala strukturfonder och BBMRI.se) ger svensk akademisk och industriell forskning ett internationellt försprång.

7.3 Nationellt centrum för arktisk forskning och utbildning

Umeå universitet anholder om ett uppdrag avseende arktisk forskning samt äskar resurser motsvarande 20 mnkr/år för att under perioden inrätta ett nationellt centrum för arktisk forskning och utbildning.

Intresset för Arktis är större än någonsin. I en tid av hastig klimatförändring och förändrade geopolitiska förutsättningar ser vi nya utmaningar för befolkningar, samhällen, industrier (t.ex. gruvnäringen), säkerhet, ekonomisk utveckling och miljöer. Hållbara lösningar kräver forskningsbaserad kunskap, och vikten av en stark forskning kring Arktis med omfattande internationella samarbeten blir alltmer påtaglig. I *Sveriges strategi för den arktiska regionen* från 2011 påtalas att det behövs "förstärkningar i samarbetsformer och forskningens infrastruktur" för att kunna skapa möjligheter för samspel mellan forskning, högre utbildning, politik och samhälle. I utredningen *Tillväxt i norr. Hur kan Norge, Sverige och Finland skapa hållbar tillväxt i arktiska Skandinavien?* (Statsrådets kanslis publikationsserie 2/2015) som presenterades i januari 2015 konstateras att det "krävs ökad student- och forskarrörlighet och mera samarbete inom forskning och högre utbildning för att skapa hållbar tillväxt i norr". Det nyligen ingångna polarforskningsavtalet med USA och regeringens engagemang i Arktiska rådet pekar också på de arktiska forskningsfrågornas aktualitet.

Sverige behöver flytta fram sin internationella position

Sverige saknar emellertid en nod och arena för de arktiska frågorna inom landet som kan främja ett effektivt resursutnyttjande och ett lösningsorienterat angreppssätt inom forskning, undervisning, förvaltning och samverkan med det omgivande samhället. Polarforskningssektariatet svarar för en ovärderlig funktion när det gäller stöd och samordning av viss slags forskning, men det skulle behövas ett angreppssätt som är ämnesmässigt bredare och kan spela en starkare roll även vad gäller utbildning och samverkan. Sverige saknar i dag möjligheter att överblicka, samordna och utveckla den potential som ryms på landets samtliga universitet. För att Sverige ska kunna flytta fram sin position så att vi kan delta på någorlunda lika villkor i det internationella forskningsarbetet behöver ett koordinerat nationellt arktiskt forsknings- och utbildningscentrum etableras. Därigenom skulle en internationellt attraktiv forskningsarena tillskapas, där svenska samarbeten med forskare, organisationer och andra aktörer koordineras, där aktiviteter i arrangemang och utlysningar initieras, där kurser och utbildningsprogram erbjuds och där ett väl utvecklat samarbete med Arktiska Rådets arbetsgrupper äger rum.

I Norge (Tromsö) och Finland (Rovaniemi / Uleåborg) finns väl etablerade arktiska centra. Fram till december 2012 saknade Sverige, som enda medlemsland i Arktiska Rådet, ett universitetsbaserat arktiskt forskningscentrum. Då invigdes *Arcum - Arktiskt Centrum vid Umeå universitet*. Målsättningen var redan från början tvåfaldig: dels att samordna och utveckla arktisk forskning och utbildning vid Umeå universitet, dels att vara en samlande kraft för arktisk forskning i Sverige.

Arcum – en framgångsrik forskningsmiljö

Inom Umeå universitet har Arcum arbetat fram ett koncept för tvärvetenskapliga svar på dagens och framtidens utmaningar. I nuläget ingår mer än 260 affilierade forskare. Arcum har en stark grund av framgångsrika forskare, inom flera områden nationellt ledande, samtidigt som nya ämnesområden och unga forskare kontinuerligt ansluter till verksamheten. Den arktiska forskningen på Umeå universitet spänner över samtliga fakulteter och innefattar samtliga tre prioriterade områden som framhålls i Sveriges nationella strategi: klimat och miljö, ekonomisk utveckling och den mänskliga dimensionen. Ett forskningstema är *landutnyttjande och naturresurser*, som beaktar de komplexa systemen för bl.a. skogsbruk, jordbruk, gruvsdrift och rennäring (bl.a. inom programmet Mistra Arctic Sustainable Development). *Kultur och identitetsprocesser* är tillsammans med sociala, juridiska, politiska och demografiska perspektiv av stor betydelse. *Konkurrens och konflikter* kan uppstå kopplat till såväl landutnyttjande som identiteter, kring frågor om produktion, turism och regional utveckling och i relation till klimatförändringar, hållbar utveckling och globalisering. Forskningen om *effekten av miljö- och klimatförändringars inverkan på arktiska ekosystem* på land och i vatten är en annan viktig del av vår verksamhet och bedrivs bland annat genom Climate Impacts Research Centre i Abisko. En annan viktig del av den arktiska forskningen är bioprospektering som handlar om att hitta nya antibiotika baserad på organismer från Ishavet. Medicinsk forskning samarbetar i ambitiösa ansträngningar att skapa en långsiktig förståelse för *hälsoutvecklingen i arktiska områden*, med fokus på nya riskfaktorer och tillkommande problem. När det gäller den mänskliga dimensionen har samerna en särskild betydelse som det enda urfolket i Europa, och Umeå universitet har sedan lång tid tillbaka ett väl etablerat Centrum för samisk forskning (CeSam).

Internationellt ansvarstagande

När det gäller vårt nationella ansvarstagande ser vi att Arcum efterfrågas av myndigheter och andra som vill ha kunskap om och ingångar till den arktiska världen. Arcum har också redan axlat betydande internationella uppdrag: vi leder nu arbetet inom International Arctic Social Sciences Association,

representerar Sverige i expertgruppen för sociala, ekonomiska och kulturella frågor inom Arktiska rådets arbetsgrupp för hållbar utveckling (SDWG SECEG), delar ordförandeskapet i International Arctic Science Committees arbetsgrupp för samhälls- och humanvetenskaper (IASC WGSB), ingår i styrgruppen för International Conference on Arctic Research Planning III (ICARP III) och har flera centrala uppdrag i nätverket University of the Arctic (UArctic). Vi har ett utmärkt samarbete med Polarforskningssekretariatet, bl.a. genom verksamheten på forskningsstationen i Abisko. Det nationella och internationella erkännandet har också skapat ett intresse för forskare från andra lärosäten inom och utom landet att affiliera sig till Arcum.

Sverige behöver ett nationellt arktiskt centrum

Det är tydligt att Arcum fyller ett viktigt behov, men i dagsläget saknas kapacitet att fullt ut möta den stora efterfrågan som finns. Umeå universitet föreslår därför att universitetet ges ett uppdrag med tillhörande resurser för att utveckla ett nationellt arktiskt centrum som kan koordinera arbete inom det arktiska området avseende högre utbildning, forskning och samverkan, samt tjäna som ingång och svensk koordinator i internationella sammanhang. Ett utpekade nationellt centrum med ytterligare resurser skulle kunna skapa mötesplatser för studenter, doktorander och forskare från olika ämnesdiscipliner och länder, samt förstärka sin aktiva roll i det internationella forskningsstrategiska arbetet och utveckla än mer omfattande samarbeten med det omgivande samhället. Ett sådant centrum skulle komplettera Polarforskningssekretariatet genom ett bredare perspektiv vad gäller forskningsinriktningar och högre utbildning.

Umeå universitet tydliggör genom Arcum sin vilja och kapacitet att möta Arktis utmaningar, bl.a. genom tillgång till unika forskningsinfrastrukturer, excellenta möjligheter till både ämnesdisciplinära och tvärvetenskapliga samarbeten, samt en uttalad vilja att samverka med människor, samhällen och näringsliv i norr. Arcum har god potential att med ytterligare förstärkningar utvecklas till ett nationellt centrum som hjälper Sverige att vara en tongivande aktör inom arktisk forskning och högre utbildning, och på den grunden utveckla initiativ och ansvarstagande inom Arktiska Rådet, EU och i ett globalt urfolksperspektiv. Dessutom skulle utbildningsprogram etableras, ett ökat ansvar skulle tas för större vetenskapliga arrangemang, och man skulle kunna arbeta mer omfattande med innovationsprocesser. Genom ett nationellt center för arktisk forskning skulle Sverige bli en ledande aktör på den internationella forskningsarenan och ta ett efterfrågat och nödvändigt ansvar för utvecklingen inom detta område.

7.4 Umeå universitets uppdrag som Riksidrottsuniversitet

Umeå universitet anhåller om resurser motsvarande 10 mnkr/år för att öka förutsättningarna att fullgöra uppdraget som Riksidrottsuniversitet.

Riksidrottsuniversiteten är en ny och välkomnad satsning i svensk högre utbildning. De tre Riksidrottsuniversiteten, bestående av totalt fem lärosäten, som inrättades under 2015 har möjlighet att skapa bättre förutsättningar för praktisknära idrottsforskning och att hitta samarbetsytor mellan svensk idrott och högre utbildning och forskning.

Vid Umeå universitet finns väl etablerad forskning och utbildning inom det idrottsvetenskapliga fältet, vilket vi också fick ett kvitto på när vi utsågs till ett av de tre Riksidrottsuniversiteten och dessutom var det enda lärosäte som ensamt ansågs uppfylla kraven. Umeå universitet har det bredaste

utbildningsutbudet och flest studenter inom idrottsområdet i Sverige samt även flest studenter med elitidrottsavtal.

Idrottshögskolan vid Umeå universitet samordnar och utvecklar utbildning och forskning samt verkar för samverkan och innovation inom det idrottsvetenskapliga fältet. Den idrottsvetenskapliga forskningen vid universitetet bedrivs inom ett tiotal olika institutioner och finns i dag inom samtliga fakulteter, främst inom ämnena idrottspedagogik, idrottspsykologi och idrottsmedicin. Universitetets idrottslaboratorium har utvecklats positivt och är fortsatt en viktig forskningsinfrastruktur för idrottsforskning och även för utbildning inom idrottsområdet.

Ökade resurser skulle ge möjligheter att vidareutveckla en verksamhet som ger förutsättningar för långsiktig stabilitet för idrottsforskning, mer omfattande samarbeten med såväl landsting, kommuner som idrottsrörelsen, anpassade studier för elitidrottare och kompetensutveckling på vetenskaplig grund. Idrottsforskningen kan bidra till bättre livskvalitet, välbefinnande och hälsa för enskilda individer och stora hälsoekonomiska och andra vinster för samhället. Med ökade resurser kan forskning som bl.a. handlar om sambanden fysisk aktivitet, hälsa och livsstil men också forskning om förutsättningarna och villkoren för idrott och att vara fysiskt aktiv för olika grupper i samhället, för att bidra till en mer jämlik hälsa i befolkningen förstärkas.

I flera omgångar har Umeå universitet gjort riktade centrala satsningar för att stärka vår idrottsforskning vilket också avspeglas i att vår forskningsaktivitet inom dessa områden har ökat markant de senaste åren. Nationellt sett kan dock idrottsforskningen generellt sett betraktas som underfinansierad. För att idrottsvetenskapen ska kunna bidra till en positiv samhällsutveckling och en förbättrad folkhälsa krävs förstärkta resurser från regeringen.

Umeå universitet ser positiva värden i att vara ett Riksidrottsuniversitet, inte minst när det gäller vårt lärosätes attraktionskraft och rekryteringen av nya studenter. För att lyckas fullgöra vår potential som Riksidrottsuniversitet är det emellertid viktigt att vi ges rätt ekonomiska förutsättningar för att utveckla området avseende högre utbildning, forskning och samverkan. Detta är också viktigt för att Riksidrottsuniversitetet inte ska bli ett tillfälligt projekt som efter en tid inte kan drivas vidare.

Mot bakgrund av detta äskas en förstärkning motsvarande 10 mnkr/år till Umeå universitet som Riksidrottsuniversitet vilket också inkluderar en förstärkning av vår idrottsvetenskapliga forskning.

8. Investeringar i anläggningstillgångar

De totala investeringarna i anläggningstillgångar beräknas år 2016 vara 220 mnkr, dvs. i enlighet med beräkningarna i budgetunderlag för 2017-2019 vilket är något lägre än utfallet för 2015. Åren 2017-2019 beräknas investeringarna ligga på ungefär samma nivå. Orsaken till denna nivå är att universitetet genomför satsningar på interaktiva miljöer, lokaler för Cryo-Elektronmikroskopi, byggnation av hus avseende polisutbildning samt ökade investeringar i forskningsinfrastruktur.

9. Investeringar i lokaler

Investeringar för åren 2017-2019 bygger på prognoser. Flera projekt är inte i detalj kostnadsberäknade eller beslutade och prognosen innehåller därför osäkerheter.

Under perioden planeras en ombyggnation av Biologihuset till ett Medicinskt biologiskt centrum vilket innebär att det kommer att bli aktuellt för Umeå universitet att göra en framställan till regeringen om att få teckna hyresavtal som kräver regeringens medgivande enligt förordningen (1993:528) om statliga myndigheters lokalförsörjning. Projektet medför investeringar och ökade hyreskostnader.

Vi planerar också en omlokalisering av Polisutbildningens verksamhet till huvudcampus, och därmed också en effektivisering i form av möjlighet till samnyttjande, som kommer att innebära investeringar och ökade hyreskostnader. Ytterligare en viktig satsning är investeringar i två nya interaktiva fokusmiljöer. Vi utreder hur Universum ytterligare skulle kunna stödja våra kärnverksamheter. De därutöver största kommande investeringarna är lokaler för Cryo-Elektronmikroskopi och en satsning för att höja nivån på lärosalar.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att även de kommande åren kommer investeringsnivån sannolikt att vara högt.

Universitetet med en stor volym lokaler har hela tiden att balansera lokalbehov mot riskexponering i kontraktslängder. En professionell hantering av kontrakten ger normalt sett en blandning av längre och kortare kontraktslängder för att kunna möta olika händelseutvecklingar.

Universitetet behöver kunna lägga en andel av vara kärnlokaler i längre kontrakt och kunna hålla lokaler som härbärgerar verksamheter av mer volatil karaktär med lite kortare kontraktslängder.

För att kunna hålla låga kostnader är låg riskexponering för en fastighetsägare av stor vikt, framförallt vid nyproduktion och stora ombyggnationer som kräver stora investeringar av fastighetsägaren har ett längre hyresavtal betydelse för årshyran. Möjligheten att agera utifrån en lokal marknad och dess svängningar kan vara avgörande för hur utfallen på långsiktiga kostnader blir.

10. Räntekonto med kredit i Riksgäldskontoret

Umeå universitets låneram minskades till 577 mnkr från och med år 2015 och är 2016 580 mnkr. Från och med 2017 och framåt beräknas behov av låneram att öka.

Umeå universitet beräknar ett ökat nyttjande av låneramen till följd av ökade investeringar och önskar därför att låneramen från 2017-2019 uppgår till 650 mnkr.

11. Avgiftsbelagd verksamhet

Intäkter och kostnader för avgiftsbelagd verksamhet förväntas öka något under planeringsperioden, se tabell 7.

Tabellbilaga

Tabell 1	Total budget
Tabell 2	Utbildning på grundnivå och avancerad nivå
Tabell 3	Forskning och utbildning på forskarnivå
Tabell 4	Investeringar i anläggningstillgångar och räntekontokredit
Tabell 5	Verksamhetsinvesteringar
Tabell 5 A	Särskild information om verksamhetsinvesteringar
Tabell 6	Lokalförsörjning
Tabell 7	Avgifter

I tabellerna på följande sidor presenteras värden för åren 2015 samt 2016 i respektive års prisnivå. Däremot presenteras, i enlighet med anvisningar, åren 2017-2019 i 2016 års prisnivå. Detta innebär att förändringarna av belopp är väsentligt högre mellan år 2015 och år 2016 jämfört med resterande del av perioden. För perioden 2017-2019 finns betydande osäkerhet när det gäller anslagsintäkter och även övriga intäkter samt kostnader. Bedömningarna i tabellerna utgår från nu kända faktorer samt prognosberäkningar.

Tabell 1. Total budget

	År 2015	År 2016	År 2017	År 2018	År 2019
Total budget	År -1	År 0	År 1	År 2	År 3
(tkr)	Utfall	Prognos	Ber.	Ber.	Ber.
<i>Verksamhetens intäkter</i>					
Anslag ¹	2 637	2 738	2 746	2 755	2 765
Avgifter	607	609	615	615	615
Bidrag	911	917	940	948	950
Finansiella intäkter	2	2	4	6	6
Summa intäkter	4 157	4 266	4 305	4 324	4 336
<i>Verksamhetens kostnader</i>					
Personal	2 622	2 671	2 681	2 688	2 692
Lokaler	402	407	410	413	421
Drift/Övrigt	1 019	1 032	1 035	1 043	1 043
Avskrivningar	169	171	172	172	172
Finansiella kostnader	4	5	7	8	8
Summa kostnader	4 216	4 286	4 305	4 324	4 336
Verksamhetsutfall	-59	-20	0	0	0
Transfereringar	0	0	0	0	0
Årets kapitalförändring/ årets resultat	-59	-20	0	0	0
Utgående myndighetskapital (inkl. årets kapitalförändring)	514	494	494	494	494
Utgående oförbrukade bidrag	818	630	600	590	580

¹ Intäkterna av anslag ska motsvara summan av anslag i tabell 2 och 3.

Tabell 2. Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå (tkr)	År 2015	År 2016	År 2017	År 2018	År 2019
	År -1	År 0	År 1	År 2	År 3
	Utfall	Prognos	Ber.	Ber.	Ber.
<i>Verksamhetens intäkter</i>					
Takbelopp ¹	1 252	1 301	1 305	1 310	1 320
Beräknad avräkning ² (A)	1252	1301	1305	1310	1320
Särskilda åtaganden (B)	181	181	181	181	181
Anslag (A+B)	1 433	1 482	1 486	1 491	1 501
Avgifter	243	243	245	245	245
Bidrag	30	27	30	30	30
Finansiella intäkter	1	1	2	3	3
Summa intäkter³	1 707	1 753	1 763	1 769	1 779
<i>Verksamhetens kostnader</i>					
Personal	1 032	1 051	1 056	1 058	1 062
Lokaler	215	220	222	223	229
Drift/Övrigt	427	432	435	438	438
Avskrivningar	46	48	48	48	48
Finansiella kostnader	1	2	2	2	2
Summa kostnader	1 721	1 753	1 763	1 769	1 779
Årets kapitalförändring/ Årets resultat	-14	0	0	0	0

¹ Takbelopp enligt budgetpropositionen för 2016 i 2016 års prisnivå.

² Beräknad avräkning av anslag för utbildning på grundnivå och avancerad nivå bland annat med hänsyn till ev. utnyttjande av tidigare uppkommet anslagssparande eller överproduktion, samt ev. decemberprestationer.

³ Summering av anslag, avgifter, bidrag och finansiella intäkter.

Tabell 3. Forskning och utbildning på forskarnivå

Forskning och utbildning på forskarnivå (tkr)	År 2015	År 2016	År 2017	År 2018	År 2019
	År -1	År 0	År 1	År 2	År 3
	Utfall	Prognos	Ber.	Ber.	Ber.
<i>Verksamhetens intäkter</i>					
Anslag ¹	1 204	1 256	1 260	1 264	1 264
Avgifter	364	366	370	370	370
Bidrag	881	890	910	918	920
Finansiella intäkter	1	1	2	3	3
Summa intäkter	2 450	2 513	2 542	2 555	2 557
<i>Verksamhetens kostnader</i>					
Personal	1 590	1 620	1 625	1 630	1 630
Lokaler	187	187	188	190	192
Drift/Övrigt	592	600	600	605	605
Avskrivningar	123	123	124	124	124
Finansiella kostnader	3	3	5	6	6
Summa kostnader	2 495	2 533	2 542	2 555	2 557
Årets kapitalförändring/ Årets resultat	-45	-20	0	0	0

¹ Med anslag avses de medel som har anvisats myndigheten i budgetpropositionen för 2016 i 2016 års prisnivå.

Tabell 4. Investeringar i anläggningstillgångar och räntekontokredit

Miljoner kr	2015	2016	2017	2018	2019
Investeringar i anläggningstillgångar ¹	År -1	År 0	År 1	År 2	År 3
	Utfall	Prognos	Ber.	Ber.	Ber.
IB lån i Riksgäldskontoret	448	521	574	624	644
Beräknad nyupplåning	213	220	230	220	220
<i>varav investeringar i immateriella anläggningstillgångar</i>					
	135	45	45	45	45
Beräknad amortering	140	167	180	200	200
UB lån i Riksgäldskontoret	521	574	624	624	644
Maximalt utnyttjande av låneramen under året	537	574	624	644	644
Föreslagen låneram	577	580	650	650	650
Beräknad ränteutgift	0	0	15	15	15
Ränteantaganden för nyupplåning (%)	0	0	0,5	0,5	0,5
Summa räntor och amorteringar	140	150	165	175	185
Maximalt utnyttjande av räntekontokredit under året	0	0	0	0	0
Föreslagen räntekontokredit	0	0	0	0	0

¹ Enligt definition i 5 kap. 1 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Tabell 5. Verksamhetsinvesteringar

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
(tkr)	År -1	År 0	År 1	År 2	År 3	År 4
	Utfall	Prognos	Beräkn.	Beräkn.	Beräkn.	Beräkn.
Immateriella investeringar						
Datasystem, rättigheter m.m.	59 076	60 000	60 000	30 000	20 000	10 000
Materiella investeringar						
Maskiner, inventarier och installationer m.m.	137 016	130 000	135 000	145 000	150 000	155 000
Byggnader, mark och annan fast egendom						
Övriga verksamhetsinvesteringar	33 626	30 000	35 000	45 000	50 000	55 000
Summa verksamhetsinvesteringar	229 718	220 000	230 000	220 000	220 000	220 000
Finansiering						
Lån i Riksgäldskontoret (2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen)	193 211	195 000	195 000	195 000	195 000	195 000
Bidrag (2 kap. 3 § kapitalförsörjningsförordningen)	34 457	22 000	32 000	22 000	22 000	22 000
Finansiell leasing (2 kap. 5 § kapitalförsörjningsförordningen)	2 050	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Anslag (efter medgivande av regeringen)						
Summa finansiering	229 718	220 000	230 000	220 000	220 000	220 000

Tabell 5 A. Särskild information om verksamhetsinvesteringar

		2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Totalt	Ack.	År 0	År 1	År 2	År 3	År 4
(tkr)		Utfall	Prognos	Beräkn.	Beräkn.	Beräkn.	Beräkn.
Verksamhetsinvesteringar per objekt¹							
Utveckling av Ladok3-studieadministrativt system	519 000	279 290	60 000	60 000	30 000	20 000	0
HPC2N	75 000		23 625	26 750	9 250	9 250	6 125
Cryo-Elektronmikroskop	46 651		46 651				
Medicinskt biologiskt center	54 320		11 500	38 100	4 720		
Summa utgifter för investeringar	694 971	279 290	141 776	124 850	43 970	29 250	6 125
Finansiering							
Lån i Riksgäldskontoret (2 kap. 1 § kapitalförsörjnings-förordningen)	382 000	202 000	79 691	91 928	22 773	8 053	2 021
Bidrag (2 kap. 3 § kapitalförsörjningsförordningen)	334 717	193 211	62 085	32 923	21 198	21 198	4 104
Leasing (2 kap. 5 § kapitalförsörjningsförordningen)	34 457	34 457					
Anslag (efter medgivande av regeringen)	2 050	2 050					
Summa finansiering	753 224	431 718	141 776	124 850	43 970	29 250	6 125
Varav investeringar i:							
Datasystem, rättigheter m.m.	382 000	202 000	60 000	60 000	30 000	20 000	0
Maskiner och inventarier	258 667	137 016	70 276	26 750	9 250	9 250	6 125
Fastigheter och mark	0						
Övriga verksamhetsinvesteringar	87 946	33 626	11 500	38 100	4 720	0	0
Summa investeringar i anläggningstillgångar	728 613	372 642	141 776	124 850	43 970	29 250	6 125

¹ Avser objekt som överstiger 20 miljoner kronor.

Tabell 6. Lokalförsörjning

Redovisning av lokaler (mnkr)	År 2015	År 2016	År 2017	År 2018	År 2019
	År -1 Utfall	År 0 Prognos	År 1 Ber.	År 2 Ber.	År 3 Ber.
Area, kvm LOA (exkl. student- och gästforskarbostäder & exkl. externt uthyrda lokaler)					
☐ föregående års utgång	243 467	242 900	242 955	247 359	246 044
☐ ökning under året		55	4 404		1 169
☐ minskning under året	567			1 315	
☐ vid årets utgång (A)	242 900	242 955	247 359	246 044	247 213
Förbättringsutgift på annans fastighet¹	156	179	168	159	148
☐ nyinvesteringar	34	55	24	27	25
☐ avskrivningar	27	31	35	36	35
Lokalhyra (exkl. student- och gästforskarbostäder & exkl. externt uthyrda lokaler) (B) ²	319	324	327	340	348
Genomsnittlig hyra (kr/m² LOA) ³	1 314	1 334	1 320	1 383	1 409
Sammanställning av lokalkostnader (exkl. student- och gästforskarbostäder)⁴ (C)	407	414	420	436	443
Genomsnittlig lokalkostnad (kr/kvm LOA)	1 677	1 705	1 700	1 772	1 793
Lärosätets totala kostnader (D)	4 216	4 286	4 305	4 324	4 336
Totala externa hyresintäkter och externa lokalvårdsintäkter	65	65	65	65	65
Justerade totala kostnader (D2)	4 151	4 221	4 240	4 259	4 271
Lokalkostnadens andel av verksamhetens totala kostnader	9,7 %	9,7 %	9,8 %	10,1 %	10,2 %
Lokalkostnadens andel av justerade totala kostnader	9,8 %	9,8 %	9,9 %	10,2 %	10,4 %

¹ En redovisning ska lämnas av det totala utgående beloppet enligt balansräkningens balanspost.

² Inklusivt avtalade ersättningar vid avflyttning före viss tidpunkt, i fall då sådan beräknas ske, samt eventuella återställningskostnader vid avflyttning.

³ Total årshyra reducerad med erhållna/förväntade externa hyresintäkter. Beräknas som B/A.

⁴ Redovisas i enlighet med SUHF:s rekommendationer (REK 2014:1, 2015-10-26, dnr 14/069) om lokalkostnader vid universitet och högskolor.

C/D2 bedöms vara bättre nyckeltal än C/D eftersom D2 är justerad med samma förutsättningar som den nya justerade Lokalkostnaden.

Tabell 7. Avgifter

(tkr)

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat
År -1 (2015)	260 633	277 583	-16 950
<i>varav tjänsteexport</i>	8 815	8 815	0
År 0 (2016)	270 000	270 000	0
<i>varav tjänsteexport</i>	9 000	9 000	0
År 1 (2017)	280 000	280 000	0
<i>varav tjänsteexport</i>	9 200	9 200	0

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel ¹	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat
År -1 (2015)	0	1 177	1 287	-109
År 0 (2016)	0	1 230	1 230	0
År 1 (2017)	0	1 300	1 300	0

¹ Intäkter som inte får disponeras.

Avgiftsintäkter enligt 4 och 15 §§ avgiftsförordningen ska inte redovisas.